

Jaarverslag 2022

1. Algemene zaken

1.1 Bestuur

Na twee coronajaren kon in 2022 de ALV gelukkig weer 'live' georganiseerd worden in de Grote Aak in Zaltbommel. Tijdens deze ALV werd Hans Wijkhuisen in het zonnetje gezet. Hans zet zich al 25 jaar in voor de werkgroep Landschapsbeheer en werd op deze avond bedankt voor zijn inzet met een certificaat en een bos bloemen.

Erwin van der Speld (algemeen bestuurslid), Ton van Balken (algemeen bestuurslid) en Cassandra van Altena (secretaris) waren aftredend en herkiesbaar. Zij zijn allen herkozen.

Arnout de Mooij heeft zich aangemeld als aankomend bestuurslid. Hij zal tijdens de Algemene Ledenvergadering van 2023 zich officieel verkiesbaar stellen als algemeen bestuurslid.

Bestuurssamenstelling 2022:

- Harry Kolman (voorzitter)
- Cassandra van Altena (secretaris)
- Lot Tönis (penningmeester)
- Ton van Balken (algemeen bestuurslid)
- Dirk Muller (algemeen bestuurslid)
- Erwin van der Speld (algemeen bestuurslid)
- Arnout de Mooij (te benoemen algemeen bestuurslid)

1.2 Leden

In 2022 hebben 35 leden zich aangemeld als nieuw lid. 12 leden hebben hun lidmaatschap opgezegd. Op 31-12-2022 stond de ledenstand op 473 leden.

1.3 Financiën

Het eigen vermogen is gestegen van €29.766,20 naar €33.305,09. Er is €10.000 gereserveerd voor de Vogelatlas die zal worden uitgegeven in 2025.

De bijdrage aan contributie is iets gestegen naar €7.718,00.

Er zijn o.a. zaagmachines, ladders, een accu heggenchaar en extra veiligheidsartikelen aangeschaft.

Via de Rabobankclubactie ontvingen wij een heel mooi bedrag van €616,17.

De gemeente heeft een bijdrage van €300,- gegeven voor veiligheidskleding voor de zagers in de Werkgroep Landschapsbeheer.

Er waren geen onvoorziene uitgaven.

Het magazine is wederom verschenen in maart en september, bovendien is het september nummer verspreid onder de bewoners van Alem. Vanwege deze verspreiding was de oplage hoger en dus ook de kosten. De kosten van de lezingen waren lager dan begroot. Er zijn minder nieuwsbrieven gepubliceerd dan begroot.

1.4 PR voor de vereniging

Het magazine is in maart en september uitgegeven. Ook werd aan omwonenden van de Kloosterwiel en de Heemtuin en Kruidentuin in Zaltbommel een nieuwsbrief verstuurd.

Regelmatig worden wetenswaardigheden en foto's van de natuur in de Bommelerwaard op de sociale media geplaatst. De Natuurwacht heeft op dit moment twee Facebookpagina's: een 'vriendenpagina' (1158 vrienden eind 2022) en een 'bedrijfspagina' (754 volgers eind 2022). Op beide pagina's zijn berichten geplaatst. Van Twitter werd dit jaar minder gebruik gemaakt, het aantal volgers op de twitter-pagina stond eind 2022 op 473 volgers.

Over de Vogelatlas Bommelerwaard heeft een artikel gestaan in de LiveAtlas nieuwsbrief van Sovon. De uitreiking van de Stimulansprijs 2022 van Sovon aan de Vogelatlas Bommelerwaard heeft veel aandacht gekregen via de mediakanalen van Sovon.

De Big Day werd dit jaar in de gemeente Maasdriel georganiseerd op 13 en 14 mei. In totaal deden hier 12 personen verdeeld over vier teams aan mee. Het winnende team heeft 92 soorten gespot binnen 24 uur; bij elkaar zijn 100 soorten waargenomen.

1.5 Website

In februari is de website opgeschoond en is er een blog functie voor de diverse werkgroepen toegevoegd. Tevens was het de bedoeling dit jaar de website van een modernere lay-out te voorzien. Helaas is dit o.a. door gebrek aan kennis binnen onze vereniging nog niet gelukt.

2. Natuureducatie

2.1 Excursies

Twee excursies in januari en februari konden niet doorgaan vanwege de toen nog geldende coronamaatregelen. Gelukkig was er vanaf maart weer meer mogelijk. In totaal hebben we in 2022 acht openbare excursies gegeven:

- Bosvoegelexcursie op de Stadswallen in Zaltbommel, door Cassandra van Altena (12 maart)
- Vroege voegelexcursie in de Kloosterwiel in Zaltbommel, door Arnout de Mooij (30 april)
- Vlinderexcursie in de Lieskampen, door Ton van Balken (18 juni)
- Libellenexcursie in de Lieskampen, door Ton van Balken (16 juli)
- Vlinderexcursie in de Hedelse Bovenwaard, door Lot Tönis (31 juli)
- Ijstvoegelexcursie in de Gamerensche waard, door Arnout de Mooij (24 september)
- Marterexcursie in de Lieskampen, door Arnout de Mooij (2 oktober)
- Natuurwandeling in de Piekenwaard, door Ton van Balken (5 november)

In het kader van de klimaatweek is er op 6 november op verzoek van de Groene groep van de protestantse gemeente Zaltbommel een besloten excursie georganiseerd in de Lieskampen.

De werkgroep Natuurwandelingen heeft diverse excursies georganiseerd voor de leden van de werkgroep (zie ook paragraaf 5.5).

2.2 Lezingen

In 2022 zijn er twee openbare lezingen verzorgd. Deze vonden dit jaar plaats in de Gasthuiskapel in Zaltbommel, een mooie, ruime locatie die ons de mogelijkheid geeft om onze lezingen voor een groter publiek te houden.

- Lezing flora en fauna Bommelerwaard op 10 febr. in Ammerzoden
- Lezing flora en fauna van de Lieskampen op 8 juni in dorps huis te Hedel
- Vogels op Ameland, door Ton van Balken (21 september, verzet in januari vanwege coronamaatregelen)
- Landschap en de vogels van Senegal, door Ton van Balken (26 oktober).

Daarnaast heeft Ton van Balken op uitnodiging van Erfgoedvereniging Alem een besloten lezing gegeven voor hun leden in de Herberg van Alem (22 november). De lezing ging over de flora en fauna van de uiterwaarden van Alem.

2.3 Onderwijs en maatschappelijke stage

Jaarlijks begeleidt de Werkgroep Landschapsbeheer van de Natuurwacht een aantal leerlingen van het Cambium met de maatschappelijke stage (MAS). Dit jaar ging het om 5 leerlingen.

Het project 'Vlinders in de klas', begeleid door leden van de Vlinderwerkgroep, vond dit jaar zijn vervolg (zie 5.1)

2.4 Heemtuin en kruidentuin (educatie)

De nieuwsbrief over beide tuinen is ook dit jaar weer verspreid onder de bewoners van de binnenstad. In 2022 zijn 7 werkochtenden georganiseerd, waaraan ongeveer 10 vrijwilligers deelnamen.

2.5 Klompenpaden

De Natuurwacht maakt deel uit van de werkgroep Klompenpad Aalst en van de werkgroep Klompenpad Velddriel. In 2022 zijn meerdere bijeenkomsten geweest om een klompenpad in Aalst en Velddriel te realiseren. Planning is dat najaar 2023 de paden officieel geopend kunnen worden.

3. Landschapsbeheer

3.1 Kloosterwiel

In 2022 is de werkgroep Landschapsbeheer viermaal aan de slag geweest om de knotwilgen te snoeien in natuurgebied De Kloosterwiel. Gemiddeld namen zo'n 15 tot 25 personen deel aan de werkochtenden

3.2 Overige natuurgebieden Bommelerwaard

De werkgroep Landschapsbeheer is ook in Aalst actief geweest om aan de Maasdijk flink wat knotwilgen (ongeveer 50) te snoeien. Wegens te natte omstandigheden kon er in de Hedelse eendenkooi niet gewerkt worden. In plaats daarvan zijn er twee werkochtenden op Fort Voorne geweest, dat beheerd wordt door Natuurmonumenten. Aldaar werden een meidoornhaag afgezet en knotwilgen gesnoeid.

3.3 Heemtuin en kruidentuin (onderhoud)

In 2022 is door een groep van ongeveer tien vrijwilligers weer hard gewerkt in beide tuinen. Twee keer per maand was er een werkdag. In het voorjaar werden nieuwe kruiden geplant. Beide tuinen zien er goed verzorgd uit. Ook de schapenweide waar vijf Engelse schapen lopen (ras Hampshire Down) werd onderhouden. Tegen een lange tuinmuur zijn wederom kruiden ingezaaid voor vlinders en bijen en is een raster geplaatst om te voorkomen dat de schapen de kruiden voortijdig zouden opeten. De kleine boomgaard van vijf hoogstammen van oude fruitrassen is weer vakkundig gesnoeid en heeft in het voorjaar uitbundig gebloeid.

4. Natuurbescherming

4.1 Steenuilenwerkgroep

De steenuilenwerkgroep heeft qua bemensing een roerig jaar achter de rug, waarin het plotseling overlijden van Klaas Leerlooijer ons erg heeft aangegrepen. Klaas was werkgroeplid van het eerste uur en vooral om zijn weloverwogen oordeel en fijn gevoel voor humor zeer gewaardeerd. Er zijn dit jaar drie nieuwe WG-leden toegetreden en ook weer twee hebben zich genoodzaakt gezien te moeten stoppen. De teller staat nu op 9.

Eén van de WG-leden is ernstig geblesseerd geraakt bij het werken op een ladder. Dit is aanleiding geweest om het onderwerp Veiligheid nog eens nadrukkelijk te agenderen. Er hangen nu 95 steenuilenkasten. Ca. 40% is werkelijk door steenuilen in gebruik. Dat leverde in dit jaar 52 jonge steenuilen op.

De kasten waarmee de werkgroep begonnen is in 2013, zijn nu allemaal vervangen door nieuwe. Voor deze vervanging en uitbreiding van de locaties, zijn er 10 nieuwe nestkasten gemaakt (in eigen beheer). I.v.m. het ophanden zijnde woningbouwproject in Gameren zijn er ter compensatie drie nieuwe kasten opgehangen, deze kasten zijn door gebrek aan tijd van onze eigen kastenfabriek, bij een andere SteenuilenWG aangekocht.

4.2 Torenavalkwerkgroep

In 2022 zijn er geen nieuwe torenvalken geplaatst. Wel is toestemming verkregen om op het terrein van de buitendienst van de gemeente Zaltbommel, waar een torenvalk een territorium heeft, een kast te plaatsen. Dit zal in 2023 gebeuren.

4.3 Akkervogelwerkgroep

Eind 2021 is de Akkervogelwerkgroep opgestart. Het was de bedoeling dat Cassandra het coördinatorschap op zich zou nemen, maar wegens privéomstandigheden heeft zij het coördinatorstokje tijdelijk doorgegeven aan Harry Kolman. Eind van het jaar is Hanneke Verheul coördinator van de groep geworden.

Vanuit SLG is het initiatief genomen om bewoners van de Bommelerwaard op te roepen maatregelen te nemen voor akkervogels als patrijs en gele kwikstaart. Bewoners konden zich aanmelden voor een advies, en vervolgens plantmateriaal ophalen op een uitdeeldag georganiseerd door SLG. Er was hier veel animo voor, op 15 locaties is een patrijzenhaag of een kneuenbosje aangeplant, of een zaadmengsel gezaaid. Werkgroepleden zijn later

langsgegaan bij deelnemers om de resultaten te bekijken en eventueel nog advies te geven over het onderhoud.

Onder deze werkgroep vallen ook de patrijzertellers. Nieuw dit jaar waren de telgebieden in Alem. Op moment van schrijven waren de resultaten van de tellingen nog niet bekend.

4.3 Salamandertrek

Een van onze vrijwilligers, Gerard Terpstra, heeft zich ook dit jaar ingezet om de kamsalamanders, kikkers en padden over te zetten in de uiterwaarden op de Waaldijk in Gameren. Binnendijks worden deze dieren aan het eind van de paddenafzetting in emmers opgevangen om vervolgens overgezet te worden.

4.4 Projecten biodiversiteit

- De Natuurwacht heeft het standpunt 'Ingrijpen in de groene omgeving' vastgesteld waarin we stelling nemen in de manier waarop er in de groene omgeving volgens ons zou kunnen worden ingegrepen. We houden in het standpunt aan dat bij ingrepen rekening moet worden gehouden met de historische inheemse en lokale samenstelling van soorten.
- De Natuurwacht onderzoekt de mogelijkheden om een kavel in Velddriel te pachten t.b.v. (agrarische) natuurontwikkeling. Dit gebeurt in samenspraak met de Capreton.
- Er wordt door de natuurwacht meegedacht en gesproken over het biodiversiteitsplan dat door de gemeente wordt opgesteld. We brengen ideeën in en soortenkennis van het gebied.

4.5 Natuurbelangen ruimtelijke ordening

Op het gebied van ruimtelijke ordening heeft de Natuurwacht zich in 2022 ingezet voor de volgende projecten:

- Advies Hitachi. Hitachi heeft de Natuurwacht gevraagd adviezen te geven over het creëren van meer biodiversiteit op het terrein. De Natuurwacht heeft het terrein bezocht en haar aanbevelingen in een rapport verstuurd in januari 2022.
- Woningen Gameren. In Gameren zijn woningen gepland aan de Hendrikstraat. Dit gebied ligt binnen een steenuilenterritorium, daarom heeft de Steenuilenwerkgroep contact met de omgevingsdienst en ecooloog over compensatiemaatregelen.
- Windmolens Hoenzadriel. Bij de geplande windmolens in Hoenzadriel neemt de werkgroep Kleine marterachtigen deel aan een groep die advies geeft over de herinrichting van de omgeving van de molens t.b.v. kleine marterachtigen. Er zullen groene corridors gepland worden en natuurvriendelijke oevers worden aangelegd.
- Gebiedsontwikkeling Alem. De plannen voor ontzanding bij Alem houden de gemoederen bezig. De Natuurwacht neemt deel aan de klankbordwerkgroep. De Natuurwacht wil er voor waken dat flora en fauna niet onnodig verloren gaan, en dat (mogelijke) ontwikkelingen goed onderbouwd worden, daarbij gebruikmakend van onze kennis van het gebied.

5. Natuurstudie

5.1 Werkgroep Vlinders

De vlinderwerkgroep heeft wederom in 3 gebieden geteld: De Lieskampen, de Hedelse Bovenwaard en de Arkenswaard. De tellingen zijn verwerkt door de Vlinderstichting. De aantallen getelde vlinders zijn in de Lieskampen ongeveer gelijk gebleven, maar zijn in de Arkenswaard en de Hedelse Bovenwaard duidelijk minder.

De omstandigheden waren dit jaar qua temperaturen hoog, qua droogte ook hoog maar dit jaar gelukkig geen hoog water. Het maaien in de Lieskampen was bij de eerste maaisessie redelijk gegaan, er waren een aantal stukjes afgezet d.m.v. paaltjes zodat er waardplanten en nectarplanten bleven staan. Helaas is er bij het maaien in de nazomer niet veel blijven staan. Op de route van de Hedelse Bovenwaard is helaas gemaaid/geklepeld in juli, er was hier sprake van een miscommunicatie tussen de beheerder Natuurmonumenten en de maaiers. Er zijn hiervoor excuses gemaakt. Bij de route Arkenswaard is in 2021 een uitbreiding gekomen van 50 meter.

Lieskampen	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
aantal vlinders	2186	2318	1645	1902	1911	1692	1834	1391
aantal soorten	18	17	18	18	19	17	17	19
aantal dagactieve nachtvlinders	27	104	62	69	105	212	55	13
aantal soorten	3	2	2	5	4	3	4	4
aantal hommels				361	359	399	581	207
keren geteld	29	27	30	31	26	30	25	25
Arkenswaard					2019	2020	2021	2022
aantal vlinders					816	826	426	1081
aantal soorten					14	12	14	16
aantal dagactieve nachtvlinders					518	557	306	904
aantal soorten					5	2	3	1
aantal hommels					279	266	116	171
keren geteld					26	33	29	34
Hedelse Bovenwaard					2019	2020	2021	2022
aantal vlinders					2232	2408	797	1325
aantal soorten					23	20	16	19
aantal dagactieve nachtvlinders					114	105	55	13
aantal soorten					4	5	4	5
aantal hommels					566	1187	276	491
keren geteld					24	30	24	25

Het project 'Vlinders in de klas' is dit jaar gedaan bij 5 verschillende scholen in Zaltbommel (3), Kerkwijk, en Bruchem, in 9 klassen.

Er is een openbare excursie geweest in de Hedelse Bovenwaard waar 2 nieuwe leden uit voort zijn gekomen die met veel enthousiasme met de tellingen meehelpten.

5.2 Werkgroep Planten

Speciale aandacht voor de Hurnse duinen, een klein, verscholen gebiedje in het uiterwaardengebied van Hurwenen waar bijzondere soorten van de zanderige uiterwaarden en overslaggronden te vinden zijn. Een bijzondere vondst is het voor droge, maar regelmatig overstroomde riviergrond kenmerkende Kaal breukkruid.

Verder is er door de hele Bommelerwaard geïnventariseerd. In totaal is er op de elf donderdagavonden gespeurd naar planten waarbij we regelmatig meer dan 100 plantensoorten tijdens een inventarisatieronde tegenkwamen.

5.3 Werkgroep Vogels

In 2022 is een van de uiterwaarden van Alem, de Piekenwaard, geïnventariseerd op de aanwezigheid van broedvogels. Ook werden libellen en vlinders geïnventariseerd. Het verslag is verschenen in het magazine van de Natuurwacht (september 2022). In 2022 werd ook een groot deel van de uiterwaarden van Hurwenen geïnventariseerd op de aanwezigheid van broedvogels. Het verslag staat in hetzelfde magazine vermeld. Najaar 2022 werd gestart met de inventarisatie van de wintervogels in het komgebied De Vliert, dat gelegen is tussen Velddriel, Hurwenen, Zaltbommel en Rossum. Het inventarisatieverslag zal geplaatst worden in het voorjaarsmagazine (maart 2023).

5.4 Werkgroep Kleine Marterachtigen

De werkgroep Kleine Marterachtigen heeft het cameraonderzoek naar kleine en grote marterachtigen voortgezet. Het lijkt erop dat de das geleidelijk haar leefgebied in de Bommelerwaard uitbreidt. Helaas is er ook weer een das doodgereden in de omgeving van St. Andries. De zoektocht naar de das heeft eind van het jaar een focus gekregen op het gebied tussen Zaltbommel en Hurwenen.

De bunzing werd met regelmaat aangetroffen en is enkele keren mooi op de foto vastgelegd. De wezel is dit jaar minder vaak waargenomen dan vorig jaar, wat waarschijnlijk vooral komt doordat er minder onderzoek gedaan is gericht op deze kleinste martersoort. Van de zeldzame hermelijn is dit jaar maar één waarneming bekend, nabij Bern, gedaan door iemand buiten de werkgroep.

De werkgroep heeft in oktober een publieksactiviteit georganiseerd in de Lieskampen, een topgebied voor zoogdieren. Samen met de deelnemers zijn er negen wildcamera's geplaatst, met toestemming van de Staatsbosbeheer. Een kleine maand later zijn de resultaten geanalyseerd, wederom samen met de deelnemers. De boommarter blijkt goed stand te houden in de Lieskampen. Deze soort kwam op de meerderheid van de camera's voorbij. Van de marterachtigen werd verder slechts een wezel geregistreerd. Wel zijn er andere zoogdieren op beeld vastgelegd: ree, haas, konijn, vos, bever, en verschillende soorten muizen. De boommarter is ook vastgesteld in de omgeving van Brakel. Opvallend genoeg is de steenmarter in 2022 buiten beeld gebleven.

Er is een aantal keer cameraonderzoek gedaan op erven van particulieren, als tegenhanger van de activiteiten in natuurgebieden. Er is in dit verband ook een start gemaakt met een samenwerking met de steenuilenwerkgroep. Aangenomen wordt dat op plekken waar de steenuil leeft goede omstandigheden kunnen zijn voor de wezel, ook een muizeneter en in zekere mate cultuurvolger. Er is nog te weinig werk verricht om deze aanname te kunnen toetsen.

Mede dankzij waarnemingen die zijn doorgegeven door externen, waarvoor dank, is de database met informatie over de verspreiding van marterachtigen weer een stuk gegroeid. De werkgroep Kleine Marterachtigen verwelkomde in 2022 één nieuw lid.

5.5 Werkgroep Natuurwandelingen

Er zijn dit jaar 5 wandelingen georganiseerd met diverse inslag. De Uitwaarden bij Hedel, Loevestein en Kerkdriel zijn bezocht als ook de stadswallen bij Zaltbommel en de komgronden rond de Lieskampen en de Rampert.

5.6 Werkgroep Poelen

De dorpsraad van Nieuwaal heeft het initiatief genomen om de natuurwaarden rond een nieuwe poel aan de rand van het dorp Nieuwaal te verhogen. Een van de plannen is een kleine wand van oeverzwaluwen te creëren. De Natuurwacht, VANL De Capreton en SLG maken deel uit van de werkgroep. Realisatie van de zwaluwwand is in 2023 gepland.

5.7 Vogelatlas Bommelerwaard

De tellingen voor de Vogelatlas Bommelerwaard zijn in 2022 gestart. Op 21 februari was de aftrap met een online informatiebijeenkomst. Deze werd op 6 maart gevolgd door een veldbijeenkomst in de Gamerensche waard, waarbij de vogeltel-app Avimap is gedemonstreerd. Van 1 april tot en met 30 juni zijn de tellingen voor het broedseizoen 2022 uitgevoerd. Er zijn ruim 60 kilometerhokken onderzocht en er zijn aanvullende tellingen gedaan voor kolonievogels. Van de activiteiten is verslag gedaan in het magazine. De schrijvers zijn ondertussen bij elkaar gekomen om de opzet van het boek te bespreken. Op 19 oktober was er een bijeenkomst met de tellers in de Gasthuiskapel in Zaltbommel, waar de resultaten van het broedseizoen zijn besproken en vooruit is gekeken naar de wintertellingen. Op deze bijeenkomst is door de directeur van Sovon de Stimulansprijs 2022 uitgereikt aan de organisatoren van de atlas, tot hun grote verrassing. Op 1 december zijn de wintertellingen van 2022/2023 van start gegaan.